

ZgSp2353-7426/18.05.2019/20.06.2019/30.06.2019/08

Dr Karolina Malinowska-Krutul

ORCID 0000-0002-0614-0413

Sędzia Sądu Rejonowego w Zambrowie

**PRZYCZYNEK DO DYSKUSJI
NAD POWODAMI ROZPADU MAŁŻEŃSTWA.
UWAGI Z POZYCJI SĘDZIEGO**

Streszczenie

Opracowanie jest poświęcone problematyce rozpadu małżeństwa. Publikacja prezentuje przesłanki umożliwiające orzeczenie rozwodu na tle aktualnych regulacji prawnych. W ramach refleksji nad własną praktyką orzeczniczą wskazano przyczyny, które najczęściej prowadzą do rozwodu.

Słowa kluczowe: małżeństwo • rozwód.

**CONTRIBUTION TO THE DISCUSSION
ON THE CAUSES FOR THE BREAKDOWN IN MARRIAGES.
A JUDGE'S VIEW OF THE ISSUE**

Abstract

The following study is devoted to some aspects of marriage breakdown. The publication presents the premises for a divorce decision

against the background of current legal regulations. In the context of the author's reflections on the practice of issuing rulings, the reasons which most often lead to a divorce have been indicated.

Keywords: marriage • divorce.

Wprowadzenie

Rozpad małżeństwa, a w szerszym znaczeniu rozpad rodziny, stanowi zagrożenie dla bezpieczeństwa współczesnego człowieka w wymiarze personalnym, przede wszystkim dla wartości moralnych jednostki. Lektura akt sądowych w sprawach rozwodowych oraz dane zgromadzone przez Główny Urząd Statystyczny nie napawają optymizmem. Liczba zawieranych małżeństw w Polsce od roku 1980 systematycznie spada. Jednocześnie od lat 80. notuje się regularny wzrost liczby orzekanych rozwodów (Tabela 1). Wydziały Cywilne Rodzinne w Sądach Okręgowych w ostatnich latach są wręcz zalewane pozwami o rozwód.

Tabela 1. Liczba zawieranych małżeństw i orzekanych rozwodów w Polsce w latach 1980–2017

Rok	Liczba zawieranych małżeństw	Liczba orzekanych rozwodów
1980	307 373	39 833
1990	255 369	42 436
2000	211 150	42 770
2010	228 337	61 300
2016	193 345	63 497
2017	192 576	65 257

Źródło: Źródło: Rocznik Demograficzny, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2018, s. 187.

W literaturze przedmiotu¹ występuje dość duża różnorodność czynników wpływających na rozpad małżeństwa, a wśród nich

¹ Na przykład D. Łukasik, *Przyczyny rozwodu czy rozkładu pożycia małżeńskiego*, Acta Universitatis Wratislaviensis nr 307, Prawo i administracja VII 1976, s. 144; M. Wawiłowska, *Z problematyki przyczyn rozkładu pożycia*, PiP 1969, nr 1, s. 150.

należy rozróżnić przede wszystkim te natury prawnej, socjologicznej, psychologicznej i wreszcie moralno-religijnej.

Współczesne prawodawstwo dopuszcza rozwody i pozwala na ponowne zawarcie związku małżeńskiego, jednakże nie jest to jedyny powód sprzyjający rozluźnieniu więzów rodzinnych. W tym względzie socjologowie² wskazują dwa niepokojące fakty. Po pierwsze jest to następstwem dzisiejszego systemu pracy, spowodowanego rewolucją techniczno-przemysłową, często prowadzącego do znacznego oddalenia miejsca pracy od rodziny. Mężczyźni i kobiety pracują znacznie dłużej i więcej. Po drugie, coraz częściej państwo pomaga: w wychowaniu, w zajmowaniu się starszymi ludźmi i osobami niezdolnymi do pracy. Dawniej wiele z tych spraw leżało wyłącznie w gestii rodziny, która była tzw. dużą rodziną. Składała się ona z trzech lub czterech pokoleń, ściśle powiązanych z dalszymi pracującymi krewnymi, ale nieraz żyjącymi w tym samym domu, który była zarazem ich miejscem pracy. Współcześnie dominują małe rodziny, składające się tylko z rodziców i dzieci.

W obszarze czynników natury psychologicznej, które mają wpływ na rozpad rodziny okazuje się, iż psychologiczna i moralna postawa małżonków nie wydaje się być dziś dostatecznie mocna i odporna. Trwałość małżeństwa zależy od wzajemnej miłości, poczucia odpowiedzialności, wyjścia naprzeciw drugiej osobie, umiejętności spełniania jej oczekiwań, zdrowej i dojrzałej osobowości obu osób. Tymczasem dzisiejsza cywilizacja techniczna nie sprzyja takiej osobowości, kładzie nacisk na wartości ekonomiczne, cele konsumpcyjne, a nie na wartości intelektualne. W wychowaniu brak jest zasadniczych wartości dla życia rodzinnego: zdolności wyrzeczenia, poczucia obowiązku i odpowiedzialności, co powoduje nieporozumienia i konflikty.

Prawne względy orzeczenia rozwodu

Rozpad małżeństwa jest określeniem potocznym. W ustawie Kodeks rodzinny i opiekuńczy³ (dalej: krio) oraz literaturze

² J. Górecki, *Rozwód – studium socjologiczno-prawne*, Warszawa 1965.

³ Ustawa Kodeks rodzinny i opiekuńczy z dnia 25 lutego 1964 r., Dz. U. 1964 nr 9, poz. 59 z późn. zm.

przedmiotu⁴ wyróżnia się cztery sytuacje powodujące ustanie małżeństwa:

- rozwód,
- separacja (prawna i faktyczna),
- ustalenie nieważności małżeństwa,
- unieważnienie małżeństwa.

W niniejszym opracowaniu ograniczono się do przedstawienia problematyki rozwodu. Z punktu widzenia prawa – aby możliwym było orzeczenie rozwodu przez sąd jest konieczne spełnienie przesłanek pozytywnych oraz brak przesłanek negatywnych.

Pozytywne przesłanki do orzeczenia rozwodu w myśl art. 56 § 1 krio to trwałe i zupełny rozkład pożycia małżeńskiego, przy czym określenia te zostały zdefiniowane w orzecznictwie i poglądach doktryny⁵. Trwały rozkład pożycia małżeńskiego występuje, gdy trwa on dłuższy okres. Nie ma przy tym jednoznacznego wskazania w ustawie, jak długi ma to być okres czasu. Praktyka w poszczególnych apelacjach sądowych w Polsce bywa niejednolita. Z pewnością o trwałości decyduje sytuacja, w której – biorąc pod uwagę wszystkie okoliczności sprawy – zgodnie z wiedzą i doświadczeniem życiowym można uznać, iż strony do siebie nie powrócą.

Natomiast przesłanka zupełności rozkładu pożycia oznacza ustanie trzech więzi: uczuciowej, fizycznej oraz gospodarczej (Tabela 2). W orzecznictwie sądowym przyjmuje się, iż dla ustania więzi uczuciowej (emocjonalnej) wystarczy stwierdzenie zaniku uczuć⁶. Brak zbliżeń fizycznych między małżonkami oznacza ustanie więzi fizycznej. Z kolei brak wspólnoty gospodarczej następuje, jeśli małżonkowie nie prowadzą wspólnego gospodarstwa domowego, nie mieszkają razem, nie podejmują wspólnych decyzji gospodarczych, nie działają dla dobra rodziny. Co istotne

⁴ Por. B. Czech, *Ustanie małżeństwa*, [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, K. Piasecki (red.), Warszawa 2011, k. 355-357.

⁵ Zob. chociażby T. Dybowski, *Niektóre zagadnienia problematyki rozwodowej na tle orzecznictwa i doktryny*, NP. 1956, nr 6, s. 49; A. Kędzińska, *O rozkładzie pożycia jako przesłance rozwodowej*, NP 1956, nr 4, s. 70; T. Sokołowski, *Pozytywne przesłanki dopuszczalności rozwodu*, [w:] *System prawa prywatnego, Tom 11. Prawo rodzinne i opiekuńcze*, T. Smoczyński (red.), Warszawa 2009, k. 573-582, A. Szpunar, *Rozkład pożycia jako podstawa rozwodu*, NP 1954, nr 4.

⁶ Ibidem T. Sokołowski, *Pozytywne...*, k. 575-576.

mieszkanie małżonków „pod jednym dachem” nie oznacza, iż więź gospodarcza nie ustała. Bywa przecież tak, że pomimo braku więzi fizycznej i duchowej małżonkowie mieszkają razem z uwagi na sytuację finansową.

Tabela 2. Przesłanki pozytywne do orzeczenia rozwodu

Trwały rozkład pożycia	Zupełny rozkład pożycia (ustanie trzech więzi)
Dłuższy okres czasu	Ustanie więzi gospodarczej
	Ustanie więzi uczuciowej
	Ustanie więzi fizycznej

Źródło: opracowanie własne.

Zasygnalizować chociaż w tym miejscu wypada różnice między rozwodem i separacją – pod względem pozytywnych przesłanek ustawowych (Tabela 3). Obrazuje ona wyraźnie, iż brak jest trwałości rozkładu pożycia w przypadku separacji.

Tabela 3. Różnice między rozwodem i separacją pod względem pozytywnych przesłanek ustawowych

Rozwód	Separacja
Trwały i zupełny rozkład pożycia	Zupełny rozkład pożycia

Źródło: opracowanie własne.

Zatem każdorazowo orzekając rozwód sąd powinien zbadać przesłanki pozytywne do orzeczenia rozwodu sprowadzające się do odpowiedzi na pytanie: czy w świetle zasad doświadczenia życiowego nawiązanie przez strony pożycia małżeńskiego jest możliwe, czy też nie? Bierze się przy tym pod uwagę długość okresu separacji w zestawieniu z okresem pożycia małżeńskiego, podłoże konfliktu, przyczyny rozkładu pożycia, deklaracje samych małżonków co do woli i możliwości podjęcia pożycia małżeńskiego.

Problem pojawia się w sytuacji, gdy jedna strona, zwykle występująca z pozwem o rozwód uważa, że nastąpił trwały rozkład pożycia, natomiast druga jest zdania, iż mimo zupełnego i trwałego rozkładu, ponowne nawiązanie pożycia jest jeszcze możliwe. W tym kontekście wypowiedział się Sąd Najwyższy w jednym ze swoich orzeczeń stwierdzając, iż to, że pozwany subiektywnie uważa, że powrót stron do pożycia jest możliwy, nie może przesądzać sprawy, póki pozwany nie przedstawi przekonującej motywacji swego stanowiska. Gdyby bowiem przyjąć, że samo oświadczenie strony w procesie o rozwód przesądzałoby o tym, iż podjęcie współżycia uważa za możliwe, to orzeczenie rozwodu bez zgody strony, nawet ponoszącej wyłączną winę byłoby we wszystkich sprawach wykluczone⁷.

W art. 56 § 2 i 3 krio określone zostały negatywne przesłanki rozwodowe. I tak, niedopuszczalny jest rozwód, jeżeli w jego skutku miałyby ucierpieć dobro wspólnych małoletnich dzieci stron oraz rozwód byłby sprzeczny z zasadami współżycia społecznego. Rozwód będzie również niedopuszczalny w sytuacji, jeżeli żąda go małżonek wyłącznie winny rozkładu pożycia, chyba że drugi wyrazi zgodę na rozwód, albo że odmowa jego zgody na rozwód jest w danych okolicznościach sprzeczna z zasadami współżycia społecznego.

Przy drugiej przesłance negatywnej – dobra wspólnych małoletnich dzieci stron – w zainteresowaniu Sądu rozwodowego są tylko dzieci małoletnie oraz wspólne dzieci obojga małżonków. Brak jest definicji legalnej określenia „dobro dziecka”. Stanowi ono jedynie klauzulę generalną, pojęcie nieokreślone, wypracowane przez doktrynę i orzecznictwo. W dużym uproszczeniu dobro dziecka obejmuje zarówno rozwój psychiczny dziecka, jak i fizyczny dziecka. Jak bowiem pokazuje dotychczasowa praktyka sądowa nieliczne są wyroki, które odmawiają rozwodu powołując się jedynie na tę przesłankę. Zauważyć też trzeba, iż sytuacja dziecka zwykle ulega pogorszeniu jeszcze przed rozwodem. W takich okolicznościach rozwód nie pogorszy już sytuacji dziecka, lecz może być dla niego nawet korzystny, gdyż odcina je od konfliktu, ciągłych kłótni i napiętej atmosfery w domu rodzinnym. Jak pokazuje orzecznictwo sądowe stan napięcia pomiędzy

⁷ Orzeczenie Sądu Najwyższego, sygn. akt IV RC 36/55.

rodzicami z pewnością wpływa niekorzystnie na warunki życiowe dzieci. Przedłużający się konflikt małżonków jest dla ich dzieci przeżyciem negatywnym, godzącym w poczucie stabilności, co ostatecznie oznacza, że dobro wspólnych małoletnich dzieci nie ucierpi wskutek orzeczenia rozwodu⁸.

Dla oceny czy dobro dzieci ucierpi wskutek orzeczenia rozwodu, mają istotne znaczenie takie czynniki jak: wiek dzieci, ich dotychczasowe stosunki z rodzicami, ich stan zdrowia i stopień wrażliwości. Uwzględnienie tych i podobnych okoliczności, oraz rozważenie ich po zasięgnięciu – w razie potrzeby – opinii biegłych z zakresu psychologii, pedagogiki lub psychiatrii stanowi istotną pomoc dla sądu przy ocenie wpływu ewentualnego rozwodu na dobro wspólnych małoletnich dzieci stron.

W myśl art. 57 § 1 krio Sąd orzekając rozwód, orzeka także czy i który z małżonków ponosi winę za rozkład pożycia. Jednakże zgodnie z § 2 krio na zgodne żądanie stron Sąd może zaniechać orzekania o winie. W tym wypadku następują skutki takie, jak gdyby żaden z małżonków nie ponosił winy.

Jednak stosownie do art. 58 § 1 krio w wyroku orzekającym rozwód sąd ma obowiązek rozstrzygnąć o władzy rodzicielskiej nad wspólnym małoletnim dzieckiem obojga małżonków i o kontaktach rodziców z dzieckiem oraz orzec, w jakiej wysokości każdy z małżonków jest obowiązany do ponoszenia kosztów utrzymania i wychowania dziecka, a więc o tzw. alimentach. Sąd uwzględnia tu porozumienie małżonków o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem po rozwodzie, jeżeli jest ono zgodne z dobrem dziecka.

Władza rodzicielska to szczególny rodzaj stosunku prawnego łączącego dziecko z jego rodzicami, powstający z mocy prawa w chwili urodzenia się dziecka i trwający do jego pełnoletniości. Władza rodzicielska powinna być wykonywana tak jak tego wymaga dobro dziecka i interes społeczny. Rodzice są obowiązani troszczyć się o rozwój fizyczny i duchowy dziecka i przygotowywać je należycie do pracy dla dobra społeczeństwa i odpowiednio do jego uzdolnień.

⁸ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 listopada 1999 r., sygn. akt III CKN 799/99.

W zakresie alimentów istotnym uregulowaniem jest art. 133 § 1 krio: rodzice obowiązani są do świadczeń alimentacyjnych na rzecz dzieci, które nie mogą się jeszcze samodzielnie utrzymać. Szczególne unormowanie obowiązku alimentacyjnego rodziców polega na tym, że obowiązek ten trwa dopóty, dopóki dziecko nie zdobędzie – odpowiednio do swoich uzdolnień i predyspozycji – kwalifikacji zawodowych, a więc do chwili usamodzielnienia się i to niezależnie od osiągniętego wieku. Zakres świadczeń alimentacyjnych zależy od usprawiedliwionych potrzeb uprawnionego oraz zarobkowych i majątkowych możliwości zobowiązanego (art. 135 § 1 krio). Zgodnie z § 2 tegoż przepisu wykonanie obowiązku alimentacyjnego względem dziecka, które nie jest jeszcze w stanie utrzymać się samodzielnie albo wobec osoby niepełnosprawnej może polegać w całości lub w części na osobistych staraniach o utrzymanie lub o wychowanie uprawnionego, a w takim wypadku świadczenie alimentacyjne pozostałych zobowiązanych polega na pokrywaniu w całości lub w części kosztów utrzymania lub wychowania uprawnionego.

Zatem w świetle powyższych regulacji prawnych, obligatoryjnie zadaniem Sądu Okręgowego w kwestii rozvodu jest przede wszystkim:

- ustalenie winy za rozkład pożycia,
- orzeczenie o władzy rodzicielskiej nad wspólnymi małoletnimi dziećmi obojga małżonków,
- orzeczenie o kontaktach rodziców z dzieckiem,
- orzeczenie o kosztach utrzymania i wychowania dzieci małżonków oraz,
- jeżeli zajmują wspólne mieszkanie, orzeczenie o sposobie korzystania z niego przez czas wspólnego w nim zamieszkiwania.

Najtrudniejszym chyba zadaniem sędziego jest ustalenie, kto ponosi winę za rozkład pożycia, tym bardziej, iż (podobnie jak w odniesieniu do „dobra dziecka”) brak jest definicji legalnej terminu „wina”. Rozstrzygając kwestię winy, Sąd bazuje na teoriach i wyjaśnieniach zawartych w literaturze przedmiotu prawa rodzinnego i cywilnego. Kodeks rodzinny i opiekuńczy nie wyodrębnił bowiem specjalnej konstrukcji winy. Dla jej określenia należy posługiwać się więc instytucją winy według terminologii Ko-

deksu cywilnego, która wskazuje dwa elementy ją uszczegółowiające:

- bezprawność postępowania, tj. sprzeczność z ustawą lub zasadami współżycia społecznego,
- i element subiektywny, czyli postawa osoby wobec jej zachowania i postępowania (umyślność lub niedbalstwo).

Wina małżonka za rozkład w pożyciu występuje zatem w sytuacji, gdy dochodzi do sprzeczności jego zachowania lub postępowania z normami prawnymi lub zasadami współżycia społecznego określającymi obowiązki małżonków, a sprzeczności tej towarzyszy umyślność lub niedbalstwo. Wśród podstawowych obowiązków małżeńskich należy wskazać choćby przykładowo te najważniejsze: obowiązek wierności, wzajemnej pomocy, lojalności lub współdziałania dla dobra rodziny.

W krio nie ma również tzw. winy mniejszej i większej. Tym samym brak podstaw do kompensowania wzajemnych przewinień. Tego z małżonków, który zawinił jedną z wielu przyczyn rozkładu pożycia małżeńskiego, należy uznać za współwinnego, choćby nawet wina drugiego z małżonków w spowodowaniu innych przyczyn była cięższa⁹. Innymi słowy mniejszy współdział jednego z małżonków w spowodowaniu i utrwaleniu rozkładu pożycia małżeńskiego nie wyłącza jego współwiny, chociaż w uzasadnieniu sąd oczywiście zaznaczy kto przyczynił się bardziej, a kto mniej do rozpadu małżeństwa.

Refleksje na tle przeglądu akt sądowych

Statystyka zawieranych małżeństw i rozwodów w województwie podlaskim w latach 1990–2017 pokazuje, że tak jak w całym Kraju, na Podlasiu liczba zawieranych małżeństw zmniejsza się, a liczba orzekanych rozwodów zwiększa się. Co prawda, lata 2016 i 2017 dają prawie taką samą wartość tych ostatnich, ale w latach wcześniejszych następował znaczny wzrost liczby orzekanych rozwodów (Tabela 4).

⁹ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 listopada 1997, sygn. akt I CKN 341/97.

Tabela 4. Liczba zawieranych małżeństw i orzekanych rozwodów w województwie podlaskim w latach 1990–2017

Rok	Liczba zawieranych małżeństw	Liczba orzekanych rozwodów
1990	8 053	1 175
2000	6 471	1 397
2010	7 003	1 937
2016	6 279	1 815
2017	5 917	1 812

Źródło: Rocznik Demograficzny, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2018, s. 190, 238.

W poszczególnych powiatach województwa podlaskiego w 2017 roku zanotowano następujące liczby rozwodów¹⁰:

– sejneński	26,
– suwalski	30,
– kolneński	40,
– moniecki	46,
– siemiatycki	49,
– łomżyński	50,
– wysokomazowiecki	55,
– grajewski	66,
– sokólski, zambrowski, hajnowski po	70,
– bielski	78,
– augustowski	79,
– białostocki	203,
– Łomża	120,
– Suwałki	129,
– Białystok	631.

Kilka lat pracy Autorki w Sądzie Okręgowym w Białymstoku pozwoliły na dokonanie pewnych spostrzeżeń opartych na obserwacji postępowań i przeglądzie akt spraw rozwodowych z te-

¹⁰ <https://wspolczesna.pl/rozwody-w-województwie-podlaskim-w-ktorym-powiecie-bylo-najwiecej-rozwodow-w-2017-roku-zobacz-najnowsze-dane/ga/13809142>, [dostęp: 5.07.2019].

renu województwa podlaskiego korzystając z kryterium jakościowego ze skoncentrowaniem uwagi na przyczynach rozwodów. W statystyce GUS-u jako przyczyny rozwodów podaje się: niedochowanie wierności małżeńskiej, nadużywanie alkoholu, naganne stosunek do członków rodziny, trudności mieszkaniowe, nieporozumienia na tle finansowym, niezgodność charakterów, niedobór seksualny, dłuższa nieobecność, różnice światopoglądowe oraz inne nie mieszczące się w żadnej z wymienionych kategorii¹¹.

Praktyka zawodowa Autorki wskazuje, że w województwie podlaskim do rozwodu dochodzi z powodu:

- 1) różnicy światopoglądów lub charakterów,
- 2) zdrady małżeńskiej,
- 3) porzucenia rodziny,
- 4) nadmiernego spożywania alkoholu, przemocy, agresji,
- 5) lub innej przyczyny jak: nieróbstwo, nielojalność, znaczna różnica wieku.

Na pierwszym miejscu, a więc najczęstszym powodem rozwodów jest tzw. „różnica światopoglądów i charakterów”. Sama oczywiście niezgodność charakterów jest rzeczą naturalną, jednak zdarza się, że małżonkowie mimo różnic w sposobie postępowania, myślenia, nie potrafią wypracować kompromisu, dojść do porozumienia dla dobra małżeństwa. Faktycznie jednak w tego typu sytuacjach – kiedy strony powołują się na ową niezgodność charakterów – prawdziwy i rzeczywisty powód rozpadu związku zwykle bywa trudny do jednoznacznego wskazania (także i dla samych stron procesu, zwłaszcza, jeżeli proces się przedłuża) albo też zainteresowani tak naprawdę nie chcą ujawniać go przed sądem, zasłaniając się gładkim i wygodnym dla nich określeniem „różnica światopoglądów” lub „różnica charakterów”.

Drugim najczęstszym powodem rozwodów jest zdrada małżeńska, która w orzecznictwie sadowym jest interpretowana bardzo szeroko. Obejmuje sytuacje, kiedy dochodzi do kontaktu fizycznego z osobą trzecią, ale również nawiązania więzi emocjonalnej z osobą trzecią. „Jako naruszenie obowiązku wierności postrzegane jest bowiem każde zachowanie małżonka wobec

¹¹ Rocznik Demograficzny, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2018, s. 242.

osoby trzeciej, które może stworzyć pozory zdrady, wykraczać poza granice przyjętej normalnie obyczajności i przyzwoitości”¹².

Na trzecim miejscu trzeba odnotować porzucenie rodziny i opuszczenie małżonka w potrzebie. Zgodnie bowiem z art. 23 krio małżonkowie są obowiązani do wzajemnej pomocy wobec siebie. Obowiązek wzajemnej pomocy materializuje się np. w sytuacji choroby. Porzucenie małżonka podczas ciężkiej choroby ma bardzo negatywny oddźwięk w społeczeństwie, jest zachowaniem niemoralnym¹³. W orzecznictwie sądów apelacyjnych i Sądu Najwyższego zgodnie jest przyjmowane, iż opuszczenie lub porzucenie małżonka jest zawinioną przyczyną rozwodową, jeśli jest nieuzasadnione i zawinione. Zatem szczególnie nagannie jest traktowane opuszczenie małżonka, jeśli znajduje się on w potrzebie np. z powodu choroby lub utraty pracy. Jednak, gdy np. żona opuszcza męża, który nadużywa alkoholu, znęca się nad nią lub rodziną sytuacja jest odmienna i nie może być uznana za spowodowanie zawinionego rozkładu pożycia małżeńskiego”¹⁴.

Na kolejnym – czwartym miejscu – są typowe zachowania patologiczne społecznie tj.: agresja i przemoc, tak fizyczna jak i psychiczna. Aby udowodnić winę za rozkład pożycia postępowanie dowodowe nie jest tu sformalizowane w tym znaczeniu, iż nie jest wymagany prawomocny wyrok skazujący sądu karnego za czyny i przestępstwa o podłożu przemocowym.

Na ostatnim miejscu znajdują się tzw. przyczyny inne – które zdarzają się sporadycznie, ale jednak zdarzają się. Wśród nich należy wymienić:

- nielojalność małżonka (np. oskarżenie małżonka o kradzież mienia ze wspólnego mieszkania, co powoduje wszczęcie postępowania karnego przeciwko niemu),
- nielojalne prowadzenie procesu przez stronę, które może powodować powstanie lub pogłębienie rozkładu pożycia.

¹² Orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 1951 r., sygn. akt C 735/50, Nowe Prawo 1951, nr 12, s. 14.

¹³ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 24 czerwca 1997 r., I ACr 162/97.

¹⁴ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 grudnia 1997 r., sygn. akt I CKN 597/97.

- Przykładem może być tu świadome stawianie fałszywych zarzutów, przedstawiających małżonka w złym świetle¹⁵,
- „bezczyanny tryb życia żony – lalki może wywołać rozkład pożycia”¹⁶,
 - szeroko rozumiane nieróbstwo, które obejmuje sytuację, w której małżonek zdolny do pracy bez dostatecznego usprawiedliwienia (kolokwialnie rzecz ujmując z lenistwa lub wygody) nie pracuje lub pracuje w stopniu wysoce niedostatecznym¹⁷, podczas gdy zgodnie z przepisami krio oboje małżonkowie mają przyczyniać się do zaspokajania potrzeb rodziny, co ciekawe tzw. nieróbstwa nie może usprawiedliwiać nawet fakt, że drugi małżonek zarabia na tyle dużo, że pozwala to na zaspokojenie potrzeb rodziny,
 - znaczna różnica wieku małżonków w rażąco sposób odbiegająca od przyjętych w społeczeństwie norm obyczajowych w tym względzie, może być poczytana małżonkom jako wyraz obopólnej lekkomyślności mogącej przyczyniać się do tego, że pożycie małżeńskie od początku posiada zarodki przyszłego rozkładu¹⁸. Z dużej różnicy wieku wynikać może niezrozumienie jednego małżonka dla zainteresowań drugiego (dyskotekami, zabawowym trybem życia), oraz – z drugiej strony – lekceważący stosunek drugiego małżonka do spotkań ze starszymi znajomymi partnera, znużenie nimi, brak obycia i nieumiejętność zachowania się na spotkaniach publicznych lub biznesowych oraz niedojrzałość by na tego typu spotkaniach bywać.

W orzecznictwie wskazuje się również na tzw. powody niezawinione orzekania rozwodów. Przykładowo: bezpłodność lub cho-

¹⁵ Orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 14 sierpnia 1952 r., ŁC 297/52, Nowe Prawo 1953, nr 10, s. 94.

¹⁶ Orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 18 sierpnia 1955 r., sygn. akt II Cr 1082/54, Państwo i Prawo 1956, z. 2., s. 393.

¹⁷ Orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 9 marca 1956 r., sygn. akt IV RC 36/55, OSN 1956, poz. 110.

¹⁸ Orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 29 sierpnia 1950 r., sygn. akt C 164/50, Nowe Prawo 1951, Nr 11, s. 46.

roba psychiczna, która ujawni się już po zawarciu związku małżeńskiego.

Fakultatywnie, czyli na wniosek stron, sąd w wyroku rozwodowym może orzec w przedmiocie:

- eksmisji jednego z małżonków,
- podziale wspólnego mieszkania,
- przyznaniu mieszkania jednemu z małżonków,
- podziale majątku wspólnego,
- alimentach na małżonka.

Żądanie rozstrzygnięcia w wyżej wymienionych kwestiach wydłuża postępowanie rozwodowe. Zatem rozsądnym wydaje się regulowanie takich spraw w odrębnych postępowaniach, toczących się samodzielnie po zakończeniu procesu o rozwód. Tym bardziej, gdy konflikt między stronami ma duże nasilenie.

Na podstawie lektury akt rozwodowych Autorka dodatkowo zauważyła, że w województwie podlaskim podobnie jak w całej Polsce, znacznie częściej rozpadają się małżeństwa w mieście niż na wsi, przy czym coraz częściej małżeństwa z bardzo krótkim stażem (kilku miesięcy). Zwykle przyczyny rozpadu leżą po obu stronach procesu. Wydaje się też, że pozew o rozwód częściej wnoszą mieszkanki Podlasia¹⁹. Być może współczesne kobiety mają większą niż kiedyś świadomość samodzielności finansowej i nie chcą już tkwić w nieszczęśliwych związkach.

Bibliografia

Opracowania

1. Czech B., *Ustanie małżeństwa*, [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, K. Piasecki (red.), Warszawa 2011.
2. Dybowski T., *Niektóre zagadnienia problematyki rozwodowej na tle orzecznictwa i doktryny*, NP 1956, nr 6.
3. Górecki J., *Rozwód – studium socjologiczno-prawne*, Warszawa 1965.

¹⁹ W Polsce w 2017 roku z powództwa męża było 21 411 rozwodów, a z powództwa żony 43 846. Osoby mieszkające w miastach wniosły powództwo w 46 840 przypadkach, a mieszkające na wsi 17 472. Rocznik Demograficzny, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2018, s. 240.

4. Kędzierska A., *O rozkładzie pożycia jako przesłance rozwodowej*, NP 1956, nr 4.
5. Łukasik D., *Przyczyny rozwodu czy rozkładu pożycia małżeńskiego*, Acta Universitatis Wratislaviensis nr 307, Prawo i administracja VII 1976.
6. Sokołowski T., *Pozytywne przesłanki dopuszczalności rozwodu*, [w:] *System praw prywatnego. Tom 11. Prawo rodzinne i opiekuńcze*, T. Smyczyński (red.), Warszawa 2009.
7. Szpunar A., *Rozkład pożycia jako podstawa rozwodu*, NP 1954, nr 4.
8. Wawilowska M., *Z problematyki przyczyn rozkładu pożycia*, P i P 1969, nr 1.

Orzecznictwo

1. Orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 14 sierpnia 1952 r., ŁC 297/52, Nowe Prawo 1953, nr 10, s. 94.
2. Orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 18 sierpnia 1955 r., sygn. akt II Cr 1082/54, Państwo i Prawo 1956, z. 2., s. 393.
3. Orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 1951 r., sygn. akt C 735/50, Nowe Prawo 1951, nr 12, s. 14.
4. Orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 29 sierpnia 1950 r., sygn. akt C 164/50, Nowe Prawo 1951, Nr 11, s. 46.
5. Orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 9 marca 1956 r., sygn. akt IV RC 36/55, OSN 1956, poz. 110.
6. Orzeczenie Sądu Najwyższego, sygn. akt IV RC 36/55.
7. Ustawa Kodeks rodzinny i opiekuńczy z dnia 25 lutego 1964 r., Dz. U. 1964 nr 9, poz. 59 z późn. zm.
8. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 24 czerwca 1997 r., I ACr 162/97.
9. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 grudnia 1997 r., sygn. akt I CKN 597/97.
10. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 listopada 1999 r., sygn. akt III CKN 799/99.
11. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 listopada 1997, sygn. akt I CKN 341/97.